

Bologna Süreci Ve Türkiye

Mehmet Metin Arslan^a & Harun Bahadır^b

Özet

1990'lı yılların sonlarına doğru Avrupa Birliğinde eğitimde ve özellikle yükseköğretimde bilgi çağı dinamiklerine cevap verme temposunun giderek hız kaybetmesi ve bununla beraber yükseköğretim sisteminin çıktıları olan öğrencilerin istihdam edilebilirliğine ivme kazandırma düşünceleri, AB'yi 2010 sonuna gücünü bilgi ve bilimden alacak olan bilgi toplumuna dönüştürme girişimlerinin başlamasına neden olmuştur. Bu girişim Bologna süreci olarak adlandırılmaktadır.

1999 yılında 29 Avrupa ülkesinin eğitimden sorumlu bakanlarının Bologna bildiğesini imzalamasıyla başlayan Bologna süreci ile Avrupa yüksek öğretiminde, birbirini anlayan ve karşılıklı güven duyulan bir platform oluşturulmak hedeflenmiştir. Avrupa'nın bu platformdaki etkileşimden enerjisini alan rekabet gücü yüksek ve bilgi temelli bir toplum oluşturmak amacıyla Avrupa yüksek öğretiminin geleceği planlanmaktadır. Her iki yılda bir sürecin değerlendirilmesi amacıyla eğitim bakanları toplanmaktadır. Türkiye bu toplantılara 2001 Prag'da dahil olmuştur. Türkiye, Bologna Süreci oluşumunun içinde yer alarak yükseköğretim bakımından dünyadaki yerini belirlemek istemektedir.

Anahtar Sözcükler : Bologna Süreci, Avrupa Yükseköğretim Alanı, Avrupa Üniversiteler Birliği.

Bologna Process and Turkey

Abstract

To the late 1990s, the comedown in accounting the needs of the dynamics of the information age in education especially in higher education, nevertheless the idea of employing the students, which are the output of the higher education in EU, caused starting the attempt to transform EU an information society which takes its power from knowledge and science until 2010. this attempt is called Bologna Process.

By the aid of The Bologna Process, starting the signing the Bologna declaration by 29 European countries' Ministers of Education in 1990s, it is aimed to form a platform which has mutual understanding and trust. The future of the higher education of EU is planned to form a competitive and educated society which takes its energy from the interaction of the platform. The ministers of education meet bi yearly in order to evaluate the process. Turkey has been included to these meetings in Prag 2001. By

^a Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırıkkale.

^b Anadolu Teknik, Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Bilişim Teknolojileri Öğretmeni, Kırıkkale.

participating in the Bologna Process, turkey wants to determine its position in Higher Education in the world.

Keywords : Bologna Process, European Higher Education Area, European University Association

Giriş

Avrupa ülkelerinin birbirinden farklı eğitim kalitesi ve eğitim süreçlerinin bulunması, farklı üniversite geleneklerine sahip olunması Avrupa Birliğinin temel sorunları arasında yer almaktadır. Eski sosyalist ülkelerin de Avrupa Birliğine dahil olması sorunun boyutu daha da arttırmıştır. Çözüm olarak AB uzun vadede ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı (European Higher Education Area-EHEA) oluşturulmasına kararlandırmıştır (YÖK, 2007a: 28). Bu oluşumun temel gerçeği, bilgi çağının rekabetçi ortamında yerini sağlamlaştırmak isteyen Avrupa Birliğinin, Bilgi Avrupasını yaratma hedefidir. Bilgi Avrupası ile geleceğin Avrupasının gücünü bilgi ve bilimden alması ve Avrupa coğrafyasındaki ülkeleri rakiplerinden üstün tutacak aynı zamanda da birbirleri ile uyumlu ve tamamlayıcı olacak bir yüksek öğretim sistemi oluşturmak hedeflenmektedir.

Onbeş Birlik üyesi ülkenin, aday ülkelerin ve İzlanda, İsveç, Norveç'in Milli Eğitim Bakanlarınca Bologna Bildirisinin imzalanması ile resmi olarak Bologna Süreci 9 Haziran 1999 tarihinde başlamıştır. Siyasi bir karar olan Bologna süreci ile birlikte, Avrupa, bilgi toplumu olma yolunda bir yenileşme sürecine girmiştir (Hantal, 200: 21). Bologna süreci geniş, çeşitli ve zengin bir yelpazeye sahip olan Avrupa yüksek öğretim sistemlerini, birbirleriyle uyumlu bir hale getirilerek dünya çapında tercih edilen, saygın ve rekabet gücü yüksek bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturma sürecidir (European Commission, 2007).

Her iki yılda bir eğitim bakanlarından oluşan Bologna İzleme Grubunun (Bologna Follow-up Group - BFUG) toplanması ve süreç hakkında değerlendirmeler yapması kararlaştırılmıştır. 1999 tarihinden itibaren süren bu toplantılar ile Avrupa yüksek öğretiminin geleceği planlanmaktadır. Türkiye bu sürece 2001 yılında Prag toplantısında dahil olmuştur (Eğitimde Diyalog Socrates Bülteni, 2005: 12). Avrupa düzeyinde stratejik planlama ve kalite güvencesi gibi terimler kullanılarak yorumlanabilir ve analiz edilebilir politik eylemlerin gerçekleştirildiği bu süreçte Avrupanın geleceği planlanmaktadır (Neave, 2002)

Bologna Süreci (2010 yılına kadar) ABD ile yarışabilir ve onu geçebilecek bilgi temelli bir Avrupa ekonomisi için:

- ulus ötesi eğitim niteliklerini önem veren
- öğrenci, öğretim elemanı ve yönetsel kadro hareketliliği yüksek
- ulusal eğitim alanları birbiri ile uyumlu
- eğitim ve araştırma etkinliklerini birbiri ile sıkı ilişkilendirmiş
- tüm süreci, iç ve dış ortakların katılımı ile sürekli denetleyen ve izleyen bir Avrupa Yüksek Öğrenim Alanı oluşturmaktır (Atalay, 2007).

Bologna Sürecinin siyasal ve eğitsel olmak üzere iki amaç boyutu vardır. Sürecin siyasal amacı, Bilgi çağının gerektirdiği bilgi temelli ve rekabet gücü yüksek sürdürülebilir bir ekonomi oluşturarak vatandaşlarına kaliteli yaşam koşulları yaratabilmektir. Eğitsel amacı ise vatandaşlarına bilgi çağında yaşanan hızlı değişim ve dönüşümleri karşılayabilme yeterliği vermek ve 2010 yılına kadar Amerika ile rekabet edebilen bir Avrupa eğitim sistemine sahip olmaktır.

Bologna Süreci, Avrupa genelinde eğitim kalitesini, iş dünyası ve sivil toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde arttırarak ortak sorunların çözümü ve olumlu yanların paylaşılmasından sağlanan edimlerin Avrupa ülkeleri arasında geçerliliğini sağlayacak sistemlerin kurulmasını öngörmektedir (Güldür, 2007). Bu sürecin temel öncelikleri 2001 yılı Prag Bildirisi'nde şöyle sıralanmaktadır. (Eğitimde Diyalog Socrates Bülteni, 2005: 12):

- Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın oluşturulması
- Kalite güvencesi (Quality Assurance) alanında Avrupa'da işbirliğinin artırılması
- Derecelerin kolay anlaşılabilirliği ve karşılaştırılabilirliği bir sistem oluşturulması
- Lisans ve Lisansüstü olarak kademelendirilmiş bir sistem oluşturulması,
- Hayatboyu öğrenim
- AKTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) 'de olduğu gibi kredili bir sistem kurulması
- Öğrenci, öğretim elemanları, araştırmacı ve idari personelin serbest dolaşımını kısıtlayan unsurları ortadan kaldırarak hareketliliğin artırılması,
- Yüksek öğretimde bulunması gereken Avrupalılık bilincinin artırılması,

Bologna sürecinin önemli önceliklerinden bir tanesi de sosyal boyuttur. Avrupa Yükseköğretim Alanının rekabet ediciliği ve çekiciliği için sosyal boyut gerekli şartlardan biridir. Prag bildirisinde Yüksek öğretimin herkes için eşit erişilebilir olması ve öğrencilerin çalışmalarını ekonomik ve sosyal geçmişlerine ilişkin engellere maruz kalmadan tamamlayabilmelerine olanak sağlanması kararlaştırılmıştır. Sosyal boyut hükümetlerin özellikle sosyal olarak dezavantajlı öğrencilere finansal ve ekonomik açıdan yardım etme ölçütlerini ve onlara rehberlik ve danışma hizmetleri sağlamalarını kapsamaktadır (AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, 2005: 5)

2005 yılı itibarıyla 45 ülke süreçte yer alarak bu ortak eğitim hedefini desteklemektedir. Bu ülkeler sürece katılım yıllarıyla birlikte şöyledir (Ulusal Ajans, 2007);

- 1999: Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere
- 2001: Hırvatistan, Güney Kıbrıs, Lihtenştayn, Türkiye
- 2003: Arnavutluk, Andora, Bosna Hersek, Vatikan, Rusya, Sırbistan ve Karadağ, Makedonya
- 2005: Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna

Bologna İzleme Grubu üyesi 45 ülkenin yanı sıra bazı uluslararası kurumlar da sürece katılmaktadır. Bunlar (Ulusal Ajans, 2007);

- Avrupa Komisyonu
- Avrupa Konseyi - danışman üye
- Avrupa Üniversiteler Birliği - danışman üye
- EURASHE (Avrupa Yüksek Öğretim Kurumları Birliği) - danışman üye
- ESIB (Avrupa Öğrencileri Ulusal Birlikleri) - danışman üye
- UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) - CEPES (Avrupa Yüksek Öğretim Merkezi) - danışman üye
- ENQA (Avrupa Yükseköğretim Kalite Güvencesi Birliği) - danışman üye
- Education International Pan-European Structure - danışman üye

- UNICE (Avrupa Topluluğu Sanayileri Birliği)- danışman üye

Bologna Süreci ile hedeflenen ortak Avrupa Yükseköğretim Alanının gerçekleştirilmesinde ortaya çıkabilecek sorunların yükseköğretim ayağından dile getirilmesinde en önemli rol Avrupa Üniversiteler Birliğine (European University Association-EUA) düşmektedir. 31 Mart 2001 tarihinde kurulan Avrupa Üniversiteler Birliğinin amacı Avrupa yükseköğretim kurumları ile araştırma kurumları arasında ortak bir refleks yaratmak, daha güçlü üniversiteler için yeni finansal kaynaklar ve yerleşik kalite kültürü oluşturmaktır. Bologna İzleme Grubunun bir üyesi olan Avrupa Üniversiteler Birliği süreç hedeflerine yönelik aktiviteler düzenlemekte ve eğilim raporları düzenleyerek sürece destek vermektedir.

Bologna süreci zaman çizelgesi aşağıdaki gibidir(Eurydice, 2007: 14):

Sarban Deklerasyonu (1998)

- Genel nitelikler (kalifikasyon) çerçevesi
- Genel bir ikili derecelendirme sistemi
- Öğrenci ve öğretmenlerin hareketliliği

Bologna Deklerasyonu (1999)

- Kolayca okunabilir ve karşılaştırılabilir dereceler
- Krediler sistemi (ects)
- Araştırmacıların hareketliliği
- Kalite güvencesinde Avrupa işbirliği
- Yükseköğretimde Avrupa boyutu

Prag Deklerasyonu (2001)

- Hayatboyu öğrenme
- Yükseköğrenim enstitüleri ve öğrencilerin katılımı

(involvement)

- Avrupa yükseköğretim alanının geliştirmek

Berlin Deklerasyonu (2003)

- Kurumsal, ulusal ve Avrupa düzeyinde kalite güvencesi
- Doktora seviyesini üçüncü derece olarak kabulü
- Çalışmanın derecelerinin ve zamanlarının tanınırlığı
- Avrupa nitelikler (kalifikasyonlar) çerçevesi
- Eğitim ve araştırmalar arasında daha yakın bağlantı

Bergen Deklerasyonu (2005)

- Sosyal boyutu güçlendirmek
- Kalite güvencesi için standartlar ve ilkeler
- Ulusal nitelikler (kalifikasyonlar) çerçevesi
- Birleşmiş derecelerin tanınırlığı
- Yükseköğretimde esnek öğrenme yolları

Londra Deklerasyonu (2007) (YÖK, 2007b: 2)

- Kalite güvencesi
- Derece sistemi
- Eğitim sürelerinin tanınması
- Hayatboyu öğrenme
- Ortak derecelerin oluşturulması ve tanınması

Türkiye’de Bologna Süreci Gelişimi

Ülkemizde resmi katılım tarihi olan 2001 yılından sonra Avrupa Yükseköğretim Alanı ile bütünleşme yolunda Bologna Süreci’nin öngördüğü eylem başlıklarına göre gerçekleştirilen çalışmalar şunlardır(YÖK, 2007a: 32-33):

- 11 Mart 2005 tarihli YÖK Genel Kurul kararı ile, 2005-2006 eğitim-öğretim yılı sonu itibariyle tüm yükseköğretim kurumları için Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi uygulaması zorunlu hale getirilmiştir.

- YÖK tarafından hazırlanan “Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Konseyleri Ve Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği” 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 26 Aralık 2005’te de Türkiye Ulusal Öğrenci Konseyi çalışmalarına başlamıştır.

- YÖK tarafından hazırlanan “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme Ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği” 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik gereğince Yükseköğretim Akademik Değerlendirme Ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) oluşturulmuştur.

- “Avrupa Bölgesinde Yükseköğretim İle İlgili Belgelerin Tanınması” Lizbon Sözleşmesi, 23.02.2006 tarih ve 5463 sayılı kanunla onaylanıp 28.02.2006 tarih ve 26094 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'deki Bologna süreci çalışmalarını değerlendirmek için Türk Ulusal Ajansı Temmuz ayında 12 kişiden oluşan Bologna Rehberleri Ulusal Takımını kurmuştur. Bologna rehberleri aracılığıyla Bologna sürecinin tanıtılması ve Türkiye'nin Bologna Süreci performansını izleyerek ara değerlendirmelerle meydana gelen engellerin ortadan kaldırılması yoluyla yükseköğretimde kaliteyi arttırmak hedeflenmektedir. Bologna rehberlerinin 2004-2005 yılları arasında baz alan değerlendirme sonuç raporuna göre Türkiye kalite güvencesi ve akreditasyon konusu Türkiye'nin en zayıf olduğu konudur. Türkiye'nin kalite güvencesi ve akreditasyon alanında ve sürdürülebilir bir kalite kültürü oluşturmada önemli sorunları bulunmaktadır (AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, 2005: 46-49).

Bologna rehberleri tarafından yapılan Türk Yükseköğretiminin Bologna Sürecindeki performans değerlendirmesi sonucu 2005 yılında "3.44" (İyi) olan ortalaması 2007'de "4.17"ye (Çok iyi) yükseldiği belirlenmiştir. Bologna süreci önceliklerinden olan Kalite Güvencesi alanında Türkiye'nin notu "2" 'den (Gelişme var) "4.17" 'ye (Çok iyi performans), Diplomalara ve Öğrenim Sürelerinin Tanınması alanında "3.67" 'den (Çok iyi performans) "4.33" 'e (Çok iyi performans) yükselmiştir. Fakat Derece Sistemi alanında Türkiye'nin notu "4.67" 'den (Mükemmel performans) "4.33" 'e (Çok iyi performans) düştüğü gözlenmektedir. Bahsedilen alanlarda Türkiye'nin notu Bologna Ülkeleri ortalamasının üstünde seyretmesine rağmen Hayatboyu Öğrenme alanında "3" (İyi performans) olan notu ile ortalamanın altında bulunmaktadır (YÖK, 2007b: 4-5).

Sonuç

Yıllardır Türkiye'de süregelen eğitim sistemi ithal edip uygulama modelinin işe yaramadığı su götürmez bir gerçektir. Bologna süreci ile belki de ilk defa bir oluşum sürecine daha süreç bitmemişken dahil olmuş bulunmaktayız. Bu süreç ile Avrupa Birliği 2010 sonuna kadar Avrupa ülkelerinin yükseköğretim sistemlerinde uygulamaya sokmayı planladıkları yenileşme hareketleri ile ortak bir anlayış gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler. Bu ortak anlayış ile yükseköğretimde öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliği sağlayarak yükseköğretime dinamizm kazandırılmak amaçlanmaktadır. Eğitim sistemimizin bu dinamizmin dışında kalmaması için sürecin öngördüğü uygulama faaliyetlerini eksiksiz yerine getirmesi gerekmektedir. Bu anlamda Türkiye'nin 2005-2007 yılları arasındaki performansı Bologna ülkeleri

ortalamasının üstünde gerçekleşmesi iyimser bir tablo çizmektedir. Fakat hayatboyu öğrenme alanındaki performansı hala ortalamanın altında seyretmektedir.

Kaynakça

- AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı. (2005). **Bologna Süreci'nin Türkiye'de Uygulanması Projesi 2004-2005 Sonuç Raporu**. Haziran 2005.
- Atalay, S. (2007). **Bologna Süreci Bilgilendirme Toplantısı**. Celal Bayar Üniversitesi. Manisa. 30.05.2005.
http://www.bayar.edu.tr/bologna/Suheyda_Atalay/main_dosyalar/frame.htm#slide0001.htm erişim:03.09.2007
- Eğitimde Diyalog Socrates Bülteni Dergisi**. (2005). Ulusal Ajans Yayını. Sayı. 5. Ankara
- European Commission. (2007). **Bologna Declaration On The European Space For Higher Education:Anexplanation**
<http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>
Erişim:02.08.2007
- Eurydice. (2007.) **“Focus On The Structure Of Higher Education In Europe2006/07. National Trend In The Bologna Process”** ISBN 978-92-79-05372-6
- Güldür, Ç. Erişim:02.08.2007
<http://www.gazihaber.gazi.edu.tr/index.php?menu=view&bık=131>
- Hantal, Ö. (2006). **“Bologna Süreci Avrupa'ya Eğitecek”**. Arıyorum. İtü Gazetesi. İstanbul.
- Neave, G. (2002). **“Anything Goes: Or, How The Accommodation Of Europe's Universities To European Integration Integrates An Inspiring Number Of Contradictions”**. Tertiary Education and Management, Volume 8, Number 3/September, Pages 181-197.
- Ulusal Ajans Resmi Web Sitesi. (2007).
http://www.ua.gov.tr/portal/page?_pageid=218,42507&_dad=portal&_schema=portal Erişim:02.08.2007
- YÖK. (2007).
a **“Türkiye'nin Yüksek Öğretim Stratejisi”**, Yayın No:2007-1, Ankara, Şubat.
B **“Bologna süreci durum değerlendirme raporu 2005-2007”**
http://www.yok.gov.tr/bologna_07.pdf Erişim: 05.01.2008